

Μια κοινωνική και πολιτιστική προσέγγιση στην ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Αποστόλης Αγγελόπουλος

www.apostolisangelopoulos.gr
angelopoulos.a@gmail.com

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Η όρος "ομαδική ψυχοθεραπεία" χρησιμοποιείται ήδη εδώ και 75 περίπου χρόνια και είναι σχεδόν 100 τα χρόνια από τότε που κάποιοι πρωτοπόροι προσπάθησαν να "θεραπεύσουν" σε πλαίσιο ομάδας.

Οι πιο πολλές ιστοριογραφίες της ομαδικής ψυχοθεραπείας συμφωνούν στις εκτιμήσεις τους για τις εναρκτήριες πρακτικές και τους "προγόνους" ή πρωτεργάτες των σύγχρονων προσεγγίσεων.

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

2

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1905: Ο Joseph H. Pratt, γιατρός στο Γενικό Νοσοκομείο της Βοστώνης, μάζευε σε ομάδες τους ασθενείς με φυματίωση και μέσω διαλέξεων τους έδινε οδηγίες υγιεινής και απαιτούσε από αυτούς να τον υπακούν για να θεραπευτούν.

Αυτή την μέθοδο ο ίδιος την ονόμαζε "classroom method" αλλά σύντομα ονομάστηκε "thought control" και άρχισε να έχει απήχηση σε πολλούς γιατρούς για τη θεραπεία διαφόρων ασθενειών. Αργότερα στις δεκαετίες του 1920 και 1930, ο Pratt άρχισε να παραδίδει διαλέξεις σε ψυχιατρικούς ασθενείς δίνοντας λιγότερη έμφαση στην ασθένεια και περισσότερη στα συναισθήματα και την επίδρασή τους στις ψυχονευρώσεις.

Η ομάδα έγινε για εκείνον το κεντρικό σημείο της θεραπείας όπως έγραψε ο ίδιος το 1945.

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

3

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Ο Joseph H. Pratt

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

4

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1912: Ο Jacob L. Moreno οργανώνει τις πρώτες ομάδες αυτοβοήθειας με τις περιθωριοποιημένες ιερόδουλες στην Βιέννη

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

5

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1921: Ο E. W. Lazell εργάζεται με βετεράνους του 1ου Παγκόσμιου Πολέμου στο νοσοκομείο της Αγίας Ελισάβετ στην Ουάσιγκτον. Η διαδικασία που ακολουθεί είναι παρόμοια με αυτήν του Pratt, αλλά ασχολείται με ψυχιατρικούς ασθενείς, τους μιλάει για την ψυχανάλυση και ονομάζει τις διαλέξεις του "group analysis".

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

6

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1921: Ο Alfred Adler και ο Rudolph Dreikurs πραγματοποιούν θεματικές ημερίδες στη Βιέννη με δασκάλους, γονείς και παιδιά και σε κάποιες περιπτώσεις πραγματοποιούσαν ένα είδος "συμβουλευτικής". Αργότερα ο Dreikurs δημιούργησε ομάδες για τη θεραπεία του αλκοολισμού πριν μεταναστεύσει κι αυτός στις ΗΠΑ.

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

7

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Ο Alfred Adler

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

8

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Ο Alfred Adler

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

9

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1921-1924: Ο J. L. Moreno οργανώνει το "Theatre of Spontaneity" στη Βιέννη (αυτό που αργότερα ονομάστηκε ψυχόδραμα). Το 1923 εκδίδει το *Das Stegreiftheatre (the Theatre of Spontaneity)*

1921: Ο Sigmund Freud εκδίδει το έργο του "Η ψυχολογία των μαζών και ανάλυση του Εγώ"

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1923-1930: Ο Trigant Burrow (1875-1950) έχοντας κάποιες ψυχαναλυτικές γνώσεις εργάζεται εντατικά με ομάδες στις οποίες πειραματίζεται με τις έννοιες "εδώ και τώρα" και της ηγεσίας. Θεωρεί ότι η σχέση γιατρού ασθενή στην ομάδα δεν είναι σχέση υγιούς - αρρώστου, αλλά ότι και οι δύο είναι μέρη μιας άρρωστης κοινωνίας και έρχονται σε επαφή για να κατανοήσουν την κοινωνική ασθένεια από την οποία υποφέρουν. Χρησιμοποιεί τον όρο "group analysis" για να περιγράψει ακριβώς αυτή τη διαδικασία. Στράφηκε στην επεξεργασία μιας ιδιότυπης θεωρίας για την ψυχοφυσιολογική ανάπτυξη του ανθρώπου ως είδους στην κοινωνία.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1929: Ο Louis Wender είναι μάλλον ο πρώτος που επιχειρεί να κάνει ψυχανάλυση σε ομαδικό πλαίσιο. Συνδυάζει τις ατομικές συνεντεύξεις με την ομαδική δουλειά, περιγράφει την μεταβίβαση σε ομαδικό πλαίσιο, αλλά κρατά το διδακτικό στυλ του Burrow και ξεκινά συνήθως τις συνεδρίες με μια διάλεξη περί ψυχανάλυσης

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1932: Ο J. L. Moreno χρησιμοποιεί για πρώτη φορά τους όρους "group therapy" και "group psychotherapy" σε μία συνδιάσκεψη της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας στη Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ. Η προσέγγιση του Moreno είναι πολύ διαφορετική από αυτές τις διδακτικές προσεγγίσεις των αμερικανών γιατρών. Είναι επικεντρωμένη στην αλληλεπίδραση των μελών μέσα στην ομάδα και δεν τείνουν στην επιβολή της αυθεντίας του ηγέτη.

1934: Ο Moreno εκδίδει το έργο του "Who Shall Survive - A New Approach to the Problem of Human Interrelations". Εισάγει το ψυχόγραμμα νοσοκομείο της Αγίας Ελισάβετ στην Ουάσιγκτον.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Ο J. L. Moreno

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1934: Ο Samuel R. Slavson, ένας μηχανικός εθελοντής του Jewish Board of Guardians' Big Sister Program, άρχισε να απασχολεί δημιουργικά ομάδες εφήβων κοριτσιών σε κοινόβια. Συνδέεται σταδιακά με το ψυχαναλυτικό ρεύμα και αναπτύσσει τις δραστηριότητές του στις ομάδες ονομάζοντάς τις "ego therapy" δουλεύοντας με παιδιά και ενήλικους. Σε αυτές τις ομάδες συνδυάζει το παιχνίδι και τις διαλέξεις.

1934: Ο Paul Schilder στο Bellevue Hospital της Νέας Υόρκης οργανώνει ψυχαναλυτικά προσανατολισμένες ομάδες τόσο για τους νοσηλευόμενους όσο και για τους επισκέπτες ασθενείς (outpatients). Χρησιμοποιεί την ερμηνεία των αντιστάσεων και των μεταβαστικών φαινομένων.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Ο Paul Schilder

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1937: Η **Lauretta Bender** (σύζυγος του Schilder και πρωτοπόρος παιδοψυχίατρος), οργανώνει ομάδες θεραπείας μέσω παιχνιδιού για παιδιά με ψυχικές διαταραχές στο νοσοκομείο Bellevue.

1936-1937: Οι **Kurt Lewin**, **Muzafer Sharif**, και άλλοι κοινωνικοί ψυχολόγοι αρχίζουν να πειραματίζονται με αυτό που αργότερα ονομάστηκε δυναμική των ομάδων (**group dynamics**) που επηρέασαν πολύ την ομαδική ψυχοθεραπεία.

1937: Αναγνωρίζονται επίσημα οι **Ανώνυμοι Αλκοολικοί** που ξεκίνησαν μερικά χρόνια νωρίτερα στο Ακρον του Οχάιο.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1942: Ο **Moreno** οργανώνει την **American Society for Group Psychotherapy and Psychodrama (ASGPP)**, που αποτελεί και την πρώτη επαγγελματική ένωση ομαδικών ψυχοθεραπευτών.

1943: Ο **Slavson** ιδρύει την **American Group Psychotherapy Association (AGPA)**, η οποία έχει ψυχαναλυτικό προσανατολισμό. Εκδίδει επίσης το *International Journal of Group Psychotherapy*.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1942: Οι Rijsman και Bion ξεκινούν τον πειραματισμό με τις ομάδες στο στρατιωτικό νοσοκομείο του Northfield (Μ. Βρετανία).

1942: Ο Foulkes αναπτύσσει στο ίδιο νοσοκομείο τις ιδέες του για την ομαδική ανάλυση.

1942: Ο καρδιολόγος Pat Wood και ο ψυχίατρος Maxwell Jones αντιμετωπίζουν το λεγόμενο effort-syndrome στο Mill Hill Neurosis Unit μέσω ομαδικών συζητήσεων στις οποίες τα μέλη πείθονται να επανεξετάσουν τη σχέση τους με τα συμπτώματα, τους άλλα μέλη, αλλά και το νοσοκομείο ως θεσμό.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Ο S.H. Foulkes

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1946-1950: Η ψυχανάλυση στις ομάδες της κλινικής Tavistock στο Λονδίνο. Ο Wilfred Bion γράφει τις περίφημες "Experiences in groups" και εκδίδει το περιοδικό *Human Relations A Journal of Small Group Research*.

1946: Ο Joshua Bierer ιδρύει τα social clubs για την επανένταξη των ασθενών. Επηρεασμένος κυρίως από τον Adler γράφει ήδη από το 1938 για ομαδική δουλειά και κοινωνική ψυχιατρική.

1946-1947: Ο Nathan Ackerman εισάγει τη λεγόμενη group methods στη θεραπεία οικογένειας.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Ο Wilfred Bion

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

1950-1960: Τεράστια ανάπτυξη των μεθόδων με σημαντικούς ανθρώπους όπως οι Martin Grotjahn, Hyman Spotnitz, Jerome Frank, Florence Powdermaker, Clifford Sager, Helen Papaneck, Max Rosenbaum, Helen Durkin κ.α. Οι Haim Ginott, Gisela Konopka, Fritz Redl κ.α. αναπτύσσουν την ομαδική θεραπεία για παιδιά.

1952: Ιδρύεται στο Λονδίνο η Group Analytic Society

1955-1959: Εμφανίζονται τα Sensitivity training ως αποτέλεσμα της δουλειάς του Kurt Lewin και των συνεργατών του στο National Training Laboratories.

1958-1966: Οι Frederick (Fritz) Perls, Laura Perls, Paul Goodman, Ralph Hefferline κ.α. αναπτύσσουν την θεραπεία Gestalt στη Νέα Υόρκη.

1963-1966: Ο Eric Berne αναπτύσσει την Transactional Analysis

1965: Ο Carl Rodgers εισάγει τις ομάδες αυτογνωσίας encounter groups

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Είναι πολύ δυσκολότερο να εξηγηθούν - και να υπάρχει και κάποιος βαθμός συμφωνίας μεταξύ των ερευνητών - οι λόγοι ή οι αιτίες για τις οποίες αυτή η πρακτική ανέτειλε εκεί στις αρχές του 20ου αιώνα.

Γι' αυτό και είτε η δημιουργία των πρώτων ομάδων θεωρείται κάτι σαν φυσική εξέλιξη της ιστορίας των "θεραπειών της ψυχής" χωρίς περαιτέρω ερωτήματα, είτε πιστώνεται στη δημιουργικότητα και το πείσμα των ιδρυτών των διάφορων σχολών.

Η ιστορία της ομαδικής ψυχοθεραπείας

Χαρακτηριστικά:

- ✓ Αναφέρουν τεράστιο πλήθος ετερόκλητων επιρροών ριζικά διαφορετικών μεταξύ τους.
- ✓ Άλλες πάλι φορές δύο ή και περισσότεροι άνθρωποι ταυτόχρονα - και χωρίς να ξέρουν ο ένας την εργασία του άλλου - δρουν με παρόμοιο τρόπο και δημιουργούν παρόμοιες προσεγγίσεις σε διαφορετικές γωνίες του πλανήτη (π.χ. Ρωσία, Γερμανία, ΗΠΑ).
- ✓ Ενώτε γίνονται σχεδόν ταυτόχρονα οι εφευρέτες όρων, δίνοντας στις ίδιες λέξεις διαφορετικό νόημα (όπως η Ομαδική Ανάλυση του Lazell του Burrow και του Foulkes).

Οι τρεις πηγές

Η ομαδική ψυχοθεραπεία είναι ένα αμιγώς δυτικοευρωπαϊκό πολιτιστικό φαινόμενο που αντλεί την ύπαρξή του από τρεις πηγές:

- ✓ την ενασχόληση με την ψυχική υγεία ως κοινωνική πρακτική,
- ✓ την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και
- ✓ τη γοργή συσσώρευση των μαζών των σύγχρονων κοινωνιών.

Η ενασχόληση με την ψυχική υγεία

Η εμφάνιση της "ψυχικής υγείας" ήλθε ως αποτέλεσμα των νέων ασθενειών της ψυχής που χρειάστηκε να αντιμετωπίσει η ψυχιατρική στα τέλη του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ου:

- ✓ Οι λεγόμενες νευρικές διαταραχές (ή βικτοριανές ασθένειες)
- ✓ Οι νευρικές διαταραχές που προκλήθηκαν μαζικά με τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο

Η ενασχόληση με την ψυχική υγεία

Οι λεγόμενες νευρικές διαταραχές (ή βικτοριανές ασθένειες)

- ✓ Συμπτώματα κόπωσης και αδυναμίας χωρίς άλλο φυσικό αίτιο
- ✓ Διαχωρισμός των ασθενειών σε "τρέλα" και "νευρικότητα"
- ✓ Απόρριψη του εγκλεισμού στα ψυχιατρεία
- ✓ Έξοδος των ψυχιάτρων από τα άσυλα
- ✓ Εμφάνιση της ψυχανάλυσης και της πρόληψης

Η ενασχόληση με την ψυχική υγεία

Ο Charcot εφαρμόζει την ύπωση

Η ενασχόληση με την ψυχική υγεία

Η πνευματική υγιεινή:

- ✓ Δημιουργείται η National Committee for Mental Hygiene το 1909
- ✓ Οι μέθοδοι είναι κυρίως διδακτικές και επιβλητικές – στηρίζονται στην αυθεντία του γιατρού
- ✓ Δημιουργείται μια ιδεολογική καμπάνια που συνδέει την υγεία με την ορθή σκέψη και τον ορθό τρόπο ζωής, αλλά και το ήθος
- ✓ Η ψυχική υγεία συνδέεται με την δημιουργία μιας καλύτερης κοινωνίας

Πνευματική υγιεινή (mental hygiene)

Ηθικοπλαστικά φιλμάρια της "Mental Hygiene" τη δεκαετία του 50

Η ενασχόληση με την ψυχική υγεία

Οι νευρικές διαταραχές που προκλήθηκαν μαζικά στους 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο

- ✓ Το σύνδρομο shell-shock (Myers) μοιάζει με αυτό που σήμερα αποκαλείται PTSD ή μετατραυματικό στρες
- ✓ Αρχικά θεωρήθηκε ως τραυματική εμπειρία από την έκθεση σε έκρηξη, ωστόσο παρατηρήθηκε και σε στρατιώτες που δεν είχαν εκτεθεί, οπότε και θεωρήθηκε νευρική ασθένεια
- ✓ Πάνω από 200.000 στρατιώτες εξαιρέθηκαν από τη θητεία τους κατά τη διάρκεια του Πολέμου για αυτό το λόγο
- ✓ Τα επίμονα συμπτώματα του είχαν ως αποτέλεσμα το 1921 οι αναπηρικές συντάξεις που δίνονταν στους πάσχοντες να υπερβαίνουν τις 80.000 μόνο στη Βρετανία

Τα θύματα του Shell-shock

Τα θύματα του Shell-shock

Η χρήση της ύπνωσης στη θεραπεία του shell-shock

Η ενασχόληση με την ψυχική υγεία

Αποτελέσματα

- ✓ Για παραπάνω από μία δεκαετία χιλιάδες νέοι ειδικευόμενοι ψυχίατροι ασχολήθηκαν με το πρόβλημα χρησιμοποιώντας τη φαρμακοθεραπεία, τις διαλέξεις, την ύπνωση και την ψυχανάλυση σε μαζικά και ομαδικά πλαίσια
- ✓ Η ψυχανάλυση άρχισε να χρησιμοποιείται ως θεωρητικό μέσο χωρίς τη libido για να περιγραφούν δυναμικοί ψυχολογικοί μηχανισμοί
- ✓ Οι νευρικές διαταραχές άρχισαν να συσχετίζονται με την δυσπροσαρμογή στην κοινωνική ζωή και τα κοινωνικά προβλήματα

Αντιμετωπίζοντας τα κοινωνικά προβλήματα

Οι όροι ευημερία, ασφάλεια, αρμονία και παραγωγικότητα αποτελούν το τετράπτυχο μιας ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής που επενδύθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα και αποτέλεσε τους άξονες όλων των μοντέλων πρόνοιας που αναπτύχθηκαν από τις κυβερνήσεις έκτοτε.

- ✓ **ευημερία** – αμοιβές και υγιεινή της εργασίας,
- ✓ **ασφάλεια** – υγεία, σύνταξη, εξωεργασιακές υπηρεσίες,
- ✓ **αρμονία** – ενασχόληση με τα κοινά, αλληλοβοήθεια, αλtruισμός κ.α. και
- ✓ **παραγωγικότητα** – ανάπτυξη κινήτρων και μηχανισμοί ταύτισης στην παραγωγική διαδικασία)

Αντιμετωπίζοντας τα κοινωνικά προβλήματα

Κυρίαρχη αντίληψη:

Αρνητικά κοινωνικά φαινόμενα (όπως η ανεργία, ο λεγόμενος "κοινωνικός αποκλεισμός", η κατάχρηση ουσιών κ.α.) έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην σωματική και ψυχική υγεία και πρέπει οποία αντιμετωπίζονται από τις υπηρεσίες

Αντιμετωπίζοντας τα κοινωνικά προβλήματα

Αποτελέσματα:

- ✓ Αύξηση του κόστους των υπηρεσιών αφού με τον τρόπο (παραγωγή ειδικών επιστημόνων υπαλλήλων κ.α., ανάπτυξη όλο και περισσότερων δομών ως προς τον χώρο των αιτημάτων και την ανάπτυξη όλο και πιο εξειδικευμένων δομών ως προς την αντιμετώπιση εξατομικευμένων αιτημάτων.
- ✓ Μαζικοποίηση των υπηρεσιών υγείας και ψυχικής υγείας – συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης – αφού η πιθανότητα να τις αναζητήσει κάποιος κατά την διάρκεια της ζωής του, αλλά και η συχνότητα που θα το κάνει αυτό, αυξάνονται δραματικά.

Ο φόβος της μαζικότητας

Οι θεσμοί λοιπόν του κράτους πρόνοιας επιβλήθηκαν ιστορικά κυρίως κάτω από την πίεση μαζικών εκδηλώσεων (όπως επαναστάσεις, μαζικές στάσεις και σαμποτάζ, αναταραχές και συγκρούσεις, απεργίες και διαδηλώσεις με αιματηρή κατάληξη, που συνήθως γίνονταν με αφορμή άμεσα εργασιακά και ευρύτερα οικονομικά θέματα).

Πρόκειται λοιπόν για πρωτοβουλίες των ιθυνόντων που έχουν στόχο την επιβολή του ορθολογισμού στην κοινωνική ζωή και την αποφυγή καταστροφικών συγκρούσεων. Διακατέχονται λοιπόν εξ ορισμού από τον φόβο της "μαζικής υστερίας" και αποσκοπούν, κατά ένα μέρος, στην διαχείριση της μαζικότητας.

Ο φόβος της μαζικότητας

Οι βασικοί θεωρητικοί εκφραστές αυτού του φόβου είναι οι ευρωπαίοι στοχαστές G.Tarde, G. LeBon, S. Sighele και W. McDougal οι οποίοι έγραψαν με μεγάλη απήχηση για τα φαινόμενα της μαζικότητας, των όχλων κ.α.

Ο φόβος της μαζικότητας

O Gustav Le Bon

Ο φόβος της μαζικότητας

Κοινά χαρακτηριστικά:

- ✓ Οι ομάδες (μάζες, πλήθη κ.α.) είναι καταστροφικές
- ✓ Οι ομάδες αποτελούν οργανισμούς με δικά τους κίνητρα και σκέψη ανεξάρτητα με τα χαρακτηριστικά των ατόμων που τις απαρτίζουν
- ✓ Τα άτομα μέσα στην ομάδα χάνουν την κριτική τους ικανότητα (μετατρέπονται σε αγρίους ή αγέλες ζώων)
- ✓ Η ύπαρξη ισχυρού αυταρχικού ηγέτη είναι απαραίτητη
- ✓ Η κριτική ικανότητα καλλιεργείται μόνο ατομικά

Ο φόβος της μαζικότητας

Τα "άγρια" πλήθη

Ο Freud κι οι ομάδες

Ο Freud κι οι ομάδες

Στα γερμανικά ο Freud αναλύει την ομαδική κατάσταση ως "μαζική". Σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής η έκθεση του ατόμου στην επιρροή των άλλων είναι καταστροφική.

Η επικρατέστερη αγγλική μετάφραση επίσης ακολουθεί το πνεύμα της εποχής και δεν διακρίνει την ομάδα από την μάζα:

Group Psychology and the Analysis of the Ego

Ο Freud κι οι ομάδες

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

46

Γράμμα του Freud στον Burrow 1926

(Behr & Hearst 2005)

"Δεν πιστεύω ότι η ανάλυση ενός ασθενούς μπορεί να πραγματοποιηθεί με κανέναν άλλο τρόπο παρεκτός της οικογενειακής κατάστασης, δηλαδή της περιορισμένης σε δύο ανθρώπους.

Η κατάσταση της μάζας είτε θα εγκαταστήσει αμέσως κάποιον ηγέτη και αυτούς που ηγούνται από αυτόν – δηλαδή θα γίνει παρόμοια με την οικογενειακή κατάσταση η οποία όμως θα εμπεριέχει μεγάλες δυσκολίες ως προς την λειτουργία της έκφρασης και αχρείαστες επιπλοκές ζήλειας και ανταγωνισμού -, είτε θα επιφέρει το φαινόμενο της "αδελφικής ορδής" στην οποία όλοι έχουν τα ίδια δικαιώματα και όπου πιστεύω ότι η αναλυτική επιρροή είναι αδύνατη"

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

47

Ο φόβος της μαζικότητας

Οι βασικές παραδοχές των θεωρητικών των όχλων απορρίφθηκαν την δεκαετία του 1920:

- ✓ από τους ψυχολόγους ως μεταφυσικές (ο F. Allport διακήρυξε ότι δεν υπάρχει τίποτα πέρα από το άτομο)
- ✓ από τη διοικητική πρακτική της ενασχόλησης με οργανωμένα σύνολα

A. Αγγελόπουλος 2006

www.apostolisangelopoulos.gr

48

Ο φόβος της μαζικότητας

Αποτελέσματα:

- ✓ Δημιουργήθηκε η ανάγκη να μελετηθούν οι αντιδράσεις του ατόμου στην επιρροή της ομάδας
- ✓ Εφευρέθηκαν οι μικρές ομάδες για να μπορούν να περιοριστούν οι μεταβλητές στον πειραματισμό
- ✓ Διαφοροποιήθηκε η έννοια της μικρής ομάδας από τη μάζα και των όχλο

"Three is not a crowd"
Nedobek's Fanciful Creatures
